

I Tavoitteena hyvä yhteiskunta

Kenen vastuulla on taata ihmisille hyvä elämä (esim. vapaus, terveys, turvallisuus)?

- **yksityinen sektori** = yksittäiset kansalaiset + kotitaloudet + yritykset
- **julkinen sektori** = valtio + kunnat
- **kolmas sektori** = voittoa tavoittelemattomat järjestöt (esim. SPR)
- yleisenä ihanteena **kansalaisyhteiskunta** = ihmiset osallistuvat ja kehittävät yhteiskuntaa aktiivisesti

Demokratia (= kansanvalta) ja perusoikeudet

- **välillinen demokratia** = kansa luovuttaa vallan vaaleissa valituille päättäjille
- **suora demokratia** = kansa käyttää itse valtaa
- demokratian etuja:
 - _____
 - _____
 - _____
 - _____
 - _____
- demokratian ongelmia:
 - _____
 - _____
 - _____
 - _____
 - _____
- **perusoikeudet** (esim. yhdenvertaisuus lain edessä) perustuvat ihmisoikeuksiin ja ovat vahvasti suojattuja → perusoikeudet eivät kuitenkaan aina toteudu!
- oikeusvaltio = yhteiskunta, jonka toiminta perustuu lakii (esim. ei korruptiota ja päätökset ovat ennustettavia)

Tasa-arvo

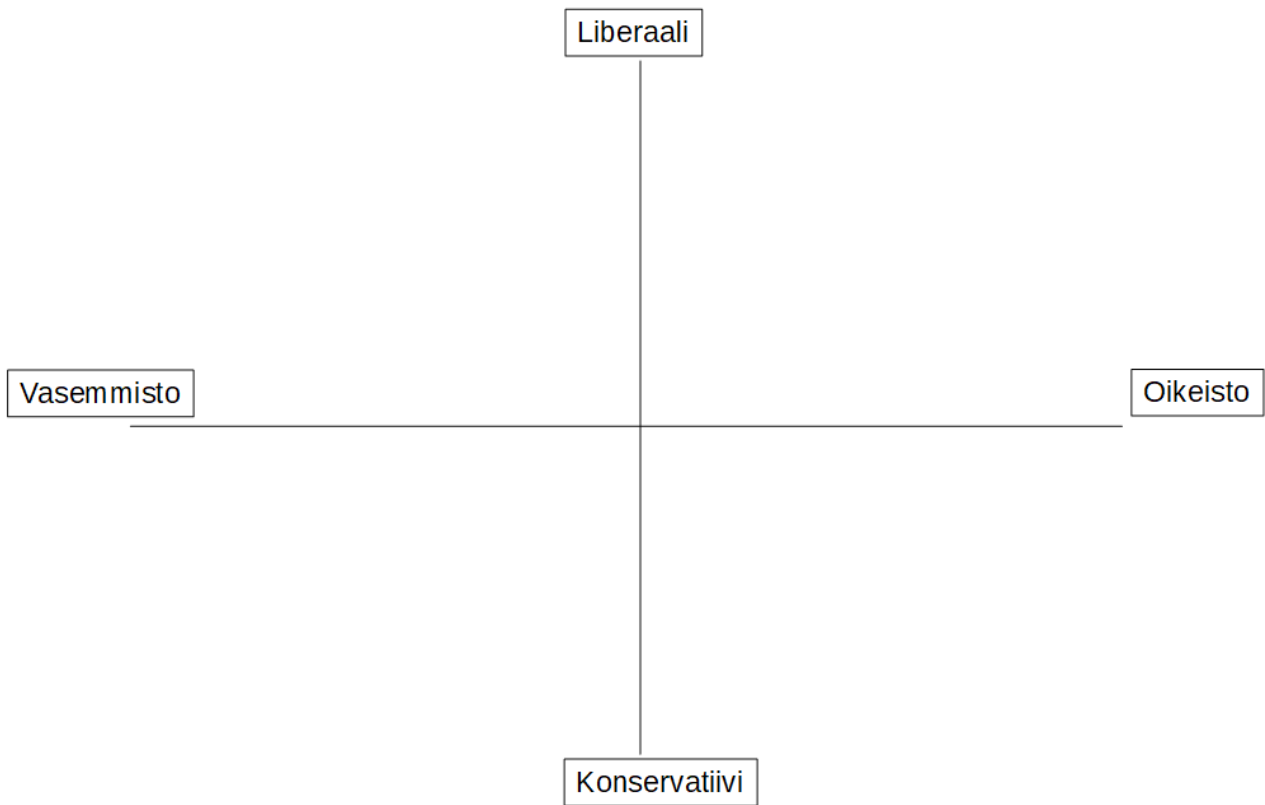
II TEHDÄÄN POLITIIKKAA

Puhutaanko politiikasta?

- jos kaikki olisivat samaa mieltä ei politiikkaa tarvittaisi => politiikka syntyy erilaisista näkemyksistä siitä, millainen on hyvä yhteiskunta
- politiikka voidaan nähdä myös pelinä (eri ryhmät kilpailevat vallasta) ja monet kansalaiset kokevat politiikka on etäällä kansalaisten arjesta
- **polittisen lukutaidon neljä sääntöä: 1) seuraa ajankohtaisia asioita 2) osallistu keskusteluun 3) ota selvää asioiden taustoista 4) epäile, älä usko kaikkea**
- poliitikolle puhe on vaikuttamisen väline (iskevää retoriikkaa vai poliittista jargonia?)
- **ammattipoliitikko** = henkilö, joka saa elantonsa politiikan tekemisestä
- nykymedia korostaa politiikan henkilöitymistä, poliitikon imago entistä tärkeämpi

Puolueet osana demokratiaa

- **puolue** = politiikassa toimiva kansalaisjärjestö, jonka jäseniä yhdistää samankaltainen arvomaailma
- puolueiden jäsenmäärät laskevat koko ajana
- Suomessa on monipuoluejärjestelmä, eduskuntapuolueet:
 - **vasemmistoliitto**
 - **SDP (sosialidemokraattinen puolue)**
 - **vihreät**
 - **keskusta**
 - **kristillisdemokraatit**
 - **perussuomalaiset**
 - **siniset**
 - **RKP (ruotsalainen kansanpuolue)**
 - **kokoomus**
 - + pienpuolueet (esim. piraattipuolue, SKP, köyhien asialla)
- **mitkä asiat erottavat puolueita toisistaan?**
 - **vasemmisto** (tasa-arvo, valtion ja kuntien tärkeä merkitys) – **oikeisto** (yksilön vastuu, yritteliäisyys ja ahkeruus)
 - **liberaalit** (uudistuksen ja yksilön vapaudet) – **konservatiivit** (perinteiden merkityksen korostaminen)

- **populismi = suosion tavoittelemista asioita yksinkertaistamalla**
 - populismin viholliset: _____, _____,
_____, _____, _____
 - populismin edellytykset: _____, _____,
_____, _____, _____

III VOIKO SUOMI HYVIN?

Suomi vanhenee

- Suomen väestö vanhenee (nuoremmat ikäluokat ovat pienempiä kuin vanhemmat)
- **väestöllinen huoltosuhde** (= 15-64 -vuotiaiden määrä suhteessa lapsiin ja eläkeläisiin) heikkenee tulevaisuudessa => ikääntymisestä aiheutuviin menoihin on varauduttava
- huoltosuhdetta voidaan parantaa 1) opiskeluajan lyhentämällä 2) työuria pidentämällä 3) maahanmuutto lisäämällä
- Suomessa syntyy noin 1,6 lasta naista kohden => väkiluvun kasvu vaatisi luvun nostamisen 2,1 lapseen naista kohden
- miksi syntyvyys on laskenut Suomessa?
 - _____
 - _____
 - _____
 - _____
 - _____

Maalta kaupunkiin

- viimeisten vuosikymmenten aikana muuttoliike maaseudulta kaupunkiin on kiihtynyt
- **kasvukeskuksissa** (Helsinki, Tampere, Turku, Oulu, Kuopio, Jyväskylä) väestö lisääntyy
- muuttoliikkeeseen ovat vaikuttaneet mm. työpaikkojen keskittyminen ja palvelujen heikkeneminen kasvukeskusten ulkopuolella

Suomi monikulttuuristuu

- Suomen kansalaisuuden voi saada 1) syntymällä Suomessa 2) avioliiton tai adoption kautta 3) hakemuksella riittävän kauan maassa asuttuaan
- Suomessa asuu **ulkomaalaisia** (= ihmisiä, joilla ei ole Suomen kansalaisuutta) noin 4% väestöstä, suurimmat ryhmät ovat virolaiset, venäläiset ja irakilaiset
- valtaosa Suomeen tulevista **maahanmuuttajista** (= eri syistä maahan muuttava ihminen) tulee töihin
- **maahanmuuttoa ovat kiihdyttäneet mm. EU-jäsenyys ja globalisaatio**
- **pakolainen** on henkilö, jolla on perusteltu aihe pelätä joutuvansa kotimaassaan vainon kohteeksi (esim. uskonnon, mielipiteen tai etnisyyden vuoksi) => Euroopan pakolaiskriisi kasvatti pakolaisten määrää hetkellisesti vuosina 2015-2017

- **turvapaikanhakija** jättää Suomeen tullessaan turvapaikkahakemuksen, tämän jälkeen viranomaiset tutkivat onko henkilö oikeutettu saamaan turvapaikan Suomesta, turvapaikkahakemus voidaan myös hylätä, jolloin hakija **käännytetään** hänen kotimaahansa
- **kotouttamisella** pyritään edistämään maahanmuuttajan sopeutumista uuteen kotimaahansa
- maahanmuuttoa puolustavia argumentteja:
 - _____
 - _____
 - _____
 - _____
 - _____
- maahanmuutto vastustavia argumentteja:
 - _____
 - _____
 - _____
 - _____
 - _____

IV VOIKO SUOMI HYVIN?

Suomalainen hyvinvointivaltio

- valtio ja kunnat turvaavat hyvinvoinnin
- **tulonsiirroilla** taataan kaikille välttämätön toimeentulo
- tasa-arvo
- köyhyys vähäistä ja odotettavissa oleva elinikä korkea
- kaikilla tasavertaiset mahdollisuudet menestyä elämässä

Muita hyvinvointivaltiomalleja

- liberaali malli (esim. Iso-Britannia ja USA): ihmiset ottavat yksityisiä vakuutuksia elämän riskien varalle
- mannermainen malli (esim. Saksa): sosiaaliturva perustuu työpaikkaan
- konservatiivinen malli (esim. Espanja ja Kreikka): sosiaaliturva perustuu perheen ja suvun apuun

Yhteiskunta antaa ja ottaa

- lapset ja nuoret sekä eläkeläiset saavat yhteiskunnalta enemmän kuin antavat
- työelämässä olevat maksavat veroina enemmän kuin mitä yhteiskunta antaa
- syntymä ja lapsuus (esim. neuvola, lapsilisä)
- koulu ja opiskelu (esim. peruskoulu, toisen asteen koulutus, opintotuki)
- eläkeikä (esim. sosiaalipalvelut, terveydenhuoltomenot)

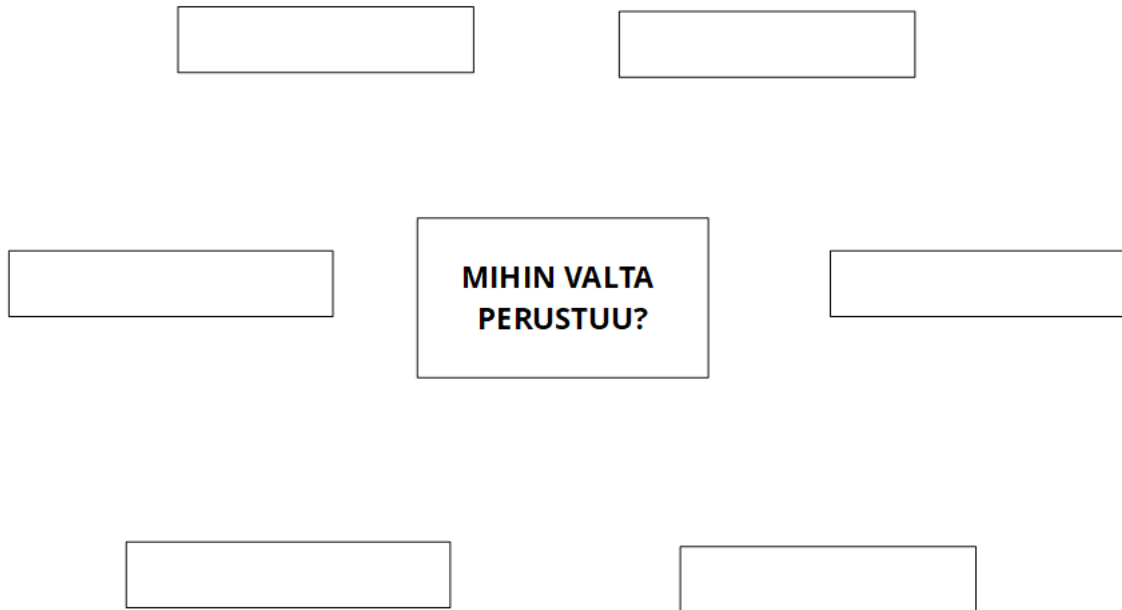
Hyvinvointivaltion haasteita

- **kannustinloukut** = tukitaso on niin hyvä, että työn vastaanottaminen ei ole houkuttelevaa
- väestön ikääntyminen => julkisen talouden kulut nousevat => sote-uudistus?
- pitääkö valtion vastata kaikesta vai voisiko yksilöille antaa enemmän vastuuta?
- köyhyys => yli puoli miljoonaa suomalaista elää suhteellisen köyhyysrajan alapuolella => kaikilla ei ole samanlaisia mahdollisuuksia osallistua suomalaiseen elämäntapaan
- syrjäytyminen => vastoin omaa tahtoaan yhteiskunnalle ulkopuolelle pudonneita on Suomessa tuhansia (taustalla usein sairastuminen, kouluttamattomuus tai yksinäisyys)
- luokkayhteiskunna paluu => tuloerot ovat kasvaneet viime vuosina => vanhempien mahdollisuudet heijastuvat myös lasten mahdollisuuksiin

V VALLAN JA VAIKUTTAMISEN VERKOT

Mitä valta on?

- **valta = valta on A:n kyky saada B tekemään jotain, jota B ei ilman A:n vaikutusta tekisi**
- valta perustuu resursseihin, valtaa on kaikkialla ja valtasuhteet muuttuvat jatkuvasti

Miten asioihin voi vaikuttaa?

- ota selvää kuka päättää asiasta?
- ota selvää, missä vaiheessa päätöksentekoprosessi on juuri nyt, kuka esitystä valmistelee?
- pohdi, mitä keinoja olet valmis käyttämään vaikuttaaksesi valmisteluun ja päätöksentekoon
- hanki asialle julkisuutta ja käytä verkostoja hyväksesi
- erilaisia vaikuttamiskeinoja: addressit, mielenosoitukset, kuluttaminen, boikotti, mielipidekirjoitukset, nettivaikuttaminen,

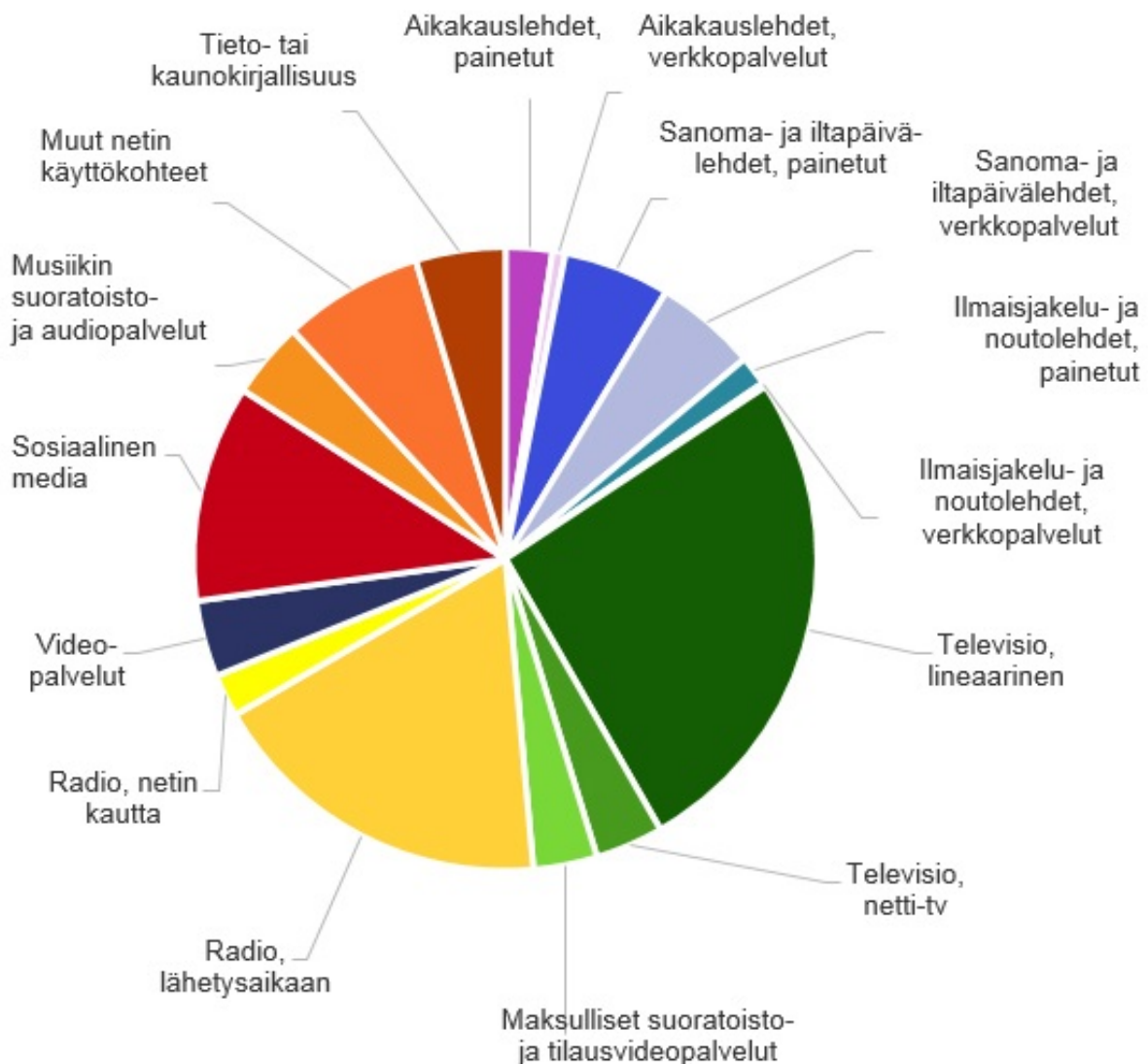
Media

- perinteinen media = sanomalehdet, aikakauslehdet, televisio ja radio
- uusmedia = netti, sosiaaliset mediat, vuorovaikutukselliset pelit
- **median yhteiskunnallinen tehtävä on pitää yllä keskustelua (ns. vallan vahtikoira)**

- vapaa media olennainen osa demokratiaa, monissa maissa lehdistönvapautta rajoitetaan (esim. Kiina)
- julkinen media = rahoitetaan verovaroilla (YLE) ja kaupallinen media = rahoitetaan mainostuloilla, keskittyy usein viihteeseen
- lähdesuoja = toimittajien ei tarvitse paljastaa lähdeään => arkaluonteisista asioista on helpompi saada tietoa
- Suomessa ei ole ennakkosensuuria
- uskonrauhan tai kunnian loukkaaminen on kiellettyä, samoin kansanryhmää vastaan kiihottaminen

Suomalaisen mediapäivä 2016

Medioiden %-osuudet seuraamiseen käytetystä ajasta 7 t 33 min

Järjestöt

- Suomessa on noin 135 000 erilaista yhdistystä ja lähes 80 % kansalaisista kuuluu johonkin niistä
- päätöksentekoon vaikuttavat järjestöt (esim. Greenpeace, Amnesty International)
- etujärjestöt ajavat omien jäsentensä etuja (esim. Suomen lukiolaisten liitto)
- sivistys- ja kasvatustyötä tekevät järjestöt (esim. Mannerheimin lastensuojeluliitto)
- **lobbaaminen** = toimintaa, jossa otetaan yhteyttä päättäjiin ja pyritään vaikuttamaan heidän mielipiteisiinsä
- työntekijä- ja työnantajajärjestöt ajavat omien jäsentensä etuja neuvottelemalla työehdoista => ammattiliitoilla on suuri vaikutusvalta yhteiskunnassa (esim. uhkaamalla lakoilla)

Vaalit

- **suhteellinen vaali** = puolueet saavat edustajapaikkoja suunnilleen samassa suhteessa kuin ne ovat saaneet ääniä => johtaa usein hajanaiseen monipuoluejärjestelmään
- **enemmistövaali** = eniten ääniä saanut valitaan jokaisesta vaalipiiristä => tehokas vaalitapa, pienten puolueiden on kuitenkin vaikea saada ehdokkaitaan läpi vaaleissa, osa äänistä myös menee hukkaan
- Suomessa järjestettävät vaalit: kuntavaalit, eduskuntavaalit, Euroopan parlamenttivaalit, presidentinvaalit
- miksi suomalaiset äänestävät vaaleissa niin laiskasti?
 - _____
 - _____
 - _____
- mikä saisi suomalaiset äänestämään innokkaammin?
 - _____
 - _____
 - _____

VI HYVÄ YHTEISKUNTA JA POLIITTINEN PÄÄTÖKSENTEKO

Kunta

- kunna tärkein tehtävä on asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen
- kunnalla on useita **lakisääteisiä tehtäviä** (esim. perusopetus), mutta kunnat voivat tarjota myös vapaaehtoisia palveluja (esim. toisen asteen koulutus)
- etujärjestöt ajavat omien jäsentensä etuja (esim. Suomen lukiolaisten liitto)
- kunnilla on **itsehallinto** eli ne voivat itse päättää miten ne hoitavat tehtävänsä ja tuottava palvelunsa
- Suomessa on noin 300 kuntaa, jotka ovat keskenään hyvin erilaisia => monet kunnat ovat koko ajan taloudellisissa vaikeuksissa => ratkaisuksi on tarjottu kuntaliitoksia
- kunnissa ylintä päätösvaltaa käyttää **kunnavaltuusto**, päätösten toimeenpanosta ja asioiden valmistelusta vastaa **kunnanhallitus**
- päätöksiä valmistellaan myös eri aloista vastaavissa **lautakunnissa**
- lisäksi kunnissa toimii myös määrääjäksi valittava kunnanjohtaja tai pormestari

Eduskunta

- "Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta."
- eri maiden parlamentit voivat olla yksi- tai kaksikamarisia ja hyvin eri kokoisia => Suomessa on 200 jäseninen, yksikamarinen eduskunta
- eduskunnan tärkein tehtävä on vastata **lainsäädäntötyöstä**
- eduskunta valvoo hallitusta (=parlamentarismi) mm. välikysymyksillä tai eduskunnan suullisella kyselytunnilla
- laki voidaan saattaa alulle hallituksen edistyksellä (yleisin tapa), kansanedustajan aloitteella (harvinainen tapa) tai kansalaisaloitteella (vähintään 50 000 äänioikeutettua allekirjoittajaa)
- jokainen lakiesitys käy läpi seuraavat vaiheet: 1) lähetekeskustelu eduskunnassa 2) valtiokuntatyöskentely 3) keskustelu lakiesityksestä eduskunnassa 4) lakiesityksen hyväksyminen eduskunnassa 5) presidentin vahvistus
- perustuslain muuttaminen on vielä tavallista lakia vaikeampaa
- eduskunnan pääasiallinen työ tehdään **valiokunnissa** (teemoittain jaettu) ja **täysistunnoissa** (puhemies ohjaa keskustelua)
- **eduskuntaryhmä** (=kaikki saman puolueen kansanedustajat) noudattaa **ryhmäkuria** eli äänestää puolueen sovitun linjan mukaan
- kansanedustajat tekevät myös paljon epävirallista työtä (esim. tapaamisia, puhelilaisuuksia, maakuntien kiertäminen)

Valtioneuvosto (=hallitus)

- hallitus vastaa toimeenpanovallasta eli valmistelee asioita ja valvoo lakien täytäntöönpanoa
- hallituksessa oleminen tuo valtaa => kaikki puolueet haluavat hallitukseen
- **opposition** (=hallituksen ulkopuolella olevat puolueet) tehtävä on valvoa hallitusta ja nostaa esiin epäkohtia
- **pääministeri** on Suomen vaikutusvaltaisin poliitikko => tehtäviä mm. ulkopolitiikan johtaminen yhdessä presidentin kanssa, edustaa Suomea EU:ssa, sovittelee hallitusryhmien erimielisyyksiä
- pääministerin valinta: 1) vaalit voittaneen puolueen puheenjohtajasta tulee hallitustunnustelija 2) neuvottelut hallituskokoonpanosta 3) eduskunta äänestää pääministeristä => yli puolet äänistä => valitaan, => alle puolet äänistä => asetetaan uusi ehdokas 4) hallitus antaa hallitusohjelman tiedonantona eduskunnalle => kerrotaan miten Suomea ohjataan seuraavien neljän vuoden aikana
- hallituksen edustajien eli **ministerien** tulee olla rehellisiä ja taitavaksi tunnettuja Suomen kansalaisia => ministeri voidaan myös erottaa
- hallituksen työskentelytapoja ovat mm. yleisistunto, ministerivaliokunnat, presidentin esittely ja iltakoulut

Presidentti

- presidentin valta perustuu kunnioitukseen ja henkilökohtaiseen arvovaltaan => presidentti valitaan suoralla kansanvaalilla
- presidentin valtaa on karsittu vuodesta viimeisten vuosikymmenten aikana
- tärkeimpiä tehtäviä mm. ulkopolitiikan johtaminen (yhdessä hallituksen kanssa), puolustusvoimain ylipäällikkyyys, rikollisten armahdusoikeus

Tuomiovalta

- poliisin tärkeimmät tehtävät Suomessa ovat järjestyksen ylläpito ja turvallisuuden valvominen
- poliisilla on tarkoin säädellyt valtaoikeudet (esim. takavarikointi, kiinniotto)
- KRP (=keskusrikospoliisi) tutkii järjestäytyntä rikollisuutta, SUPO (=suojelupoliisi) puolestaan ehkäisee mm. terrorismia
- Suomessa on yleisiä (käräjäoikeudet, hovioikeudet, korkein oikeus), hallinnollisia (viranomaisten toimintaan liittyvät jutut) ja erityistuomioistuimia (esim. vakuutus oikeus)
- ongelmia: oikeusistuimet ovat Suomessa ruuhkaisia => käsittelyajat venyvät, eri alueiden tuomioistuimet antavat erilaisia tuomioita, rangaistukset eivät aina vastaa kansan oikeustajua